

Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas (Doğu) Cephesi'nde İhtiyat (Aşiret) Süvari Alayları

Tribal Cavalry Regiments at the Caucasus (Eastern) Front During World War I

Yavuz Selim ÇELOĞLU*

Öz

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın Rus sınırı korumak ve sınır bölgesinde güvenliği tesis etmek üzere hudut hattında görevlendirilen Aşiret Süvari Alayları, 3. Ordu bünyesinde muharebelere iştirak etmişlerdir. Bu alaylar harp süresince Rus kuvvetlerini oyalayarak Osmanlı ordusuna zaman kazandırmak, düşman kuvvetlerine karşı keşif ve gözetleme faaliyetlerinde bulunmak, zaman zaman baskın ve taarruzlar yaparak düşmanı yıpratmak gibi önemli hizmetlerde bulunmuşlardır.

Aşiret Süvari Alaylarının orduya verdikleri bu önemli katkıların yanında silah ve teçhizat başta olmak üzere her türlü askeri donanımdan yoksun olan bu alaylar, ağır silahlarla donatılmış düşman karşısında büyük bir direnç gösteremeyerek kısa sürede dağılmışlardır. Cephe gerisine dağılan aşiret erleri kırsal bölgelerde gasp, soygun ve eşkıyalık gibi asayiş bozan faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu ise bölgede ciddi bir iç güvenlik zafiyeti doğurmuştur.

Bu çalışmada, Aşiret Süvari Alaylarının cephe ve cephe gerisindeki faaliyetleri ele alınmıştır. Bu bağlamda aşiret alaylarının cephedeki görevleri, orduya katkıları hususunda başarılı olup olmadıkları, başarı ve başarısızlıklarının altında yatan sebepler ele alınmıştır. Ayrıca bu alayların cephe gerisinde ülkenin iç güvenliğini korumaya yönelik faaliyetleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Birinci Dünya Savaşı, Kafkas Cephesi, Osmanlı ordusu, Aşiret Süvari Alayları, İç güvenlik

Abstract

The Tribal Cavalry Regiments, who were assigned to cover the Ottoman-Russian border and provide border security during World War I, joined battles as part of the Turkish Third Army. They provided important services during the war, such as gaining time for the Ottoman army by distracting the Russian forces, conducting reconnaissance and surveillance activities against enemy forces, and harassing the enemy by mounting sporadic raids and attacks.

In addition to these important contributions of the Tribal Cavalry Regiments to the army, these regiments that lacked all kinds of military equipment, especially in term of weapons and ammunition could not mount great resistance against the enemy equipped with heavy weapons and disbanded in a short time. These soldiers disbanded behind the front took part in activities such as extortion, robbery and banditry in the rural areas that disturbed the public order. This situation created a serious internal security weakness in the region.

This study discusses the activities of the Tribal Cavalry Regiments at and behind the fronts. Their duties at the fronts, their contributions to the army (and to what extent they were successful), and the reasons behind their successes and failures are examined. Activities of those

Makale Geliş Tarihi: 09.02.2022. Makale Kabul Tarihi: 25.05.2023.

Araştırma Makalesi / Künye: ÇELOĞLU, Yavuz Selim, "Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas (Doğu) Cephesi'nde İhtiyat (Aşiret) Süvari Alayları", Gazi Akademik Bakış Dergisi (GABD), Sayı: 32, Cilt: 16, Haziran 2023, s. 23-41

* Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, E-mail: ys_celoğlu@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7962-2982.

Gazi

Akademik
Bakış

23

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

regiments regarding the country's internal security are also addressed.

Key Words: World War I, Caucasus front, Ottoman army, Tribal Cavalry Regiments, Internal security

Giriş

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki gönüllü aşiretlerden faydalanılarak oluşturulan İhtiyat (Aşiret) Süvari Alaylarının temelleri, II. Abdülhamid devrinde kurulan Hamidiye Alaylarına dayanır. 1890 yılından itibaren Müşir Zeki Paşa'nın teşebbüsüyle kuruluş hazırlıklarına başlanmış ve 1891 yılında çıkarılan bir nizamnâme ile de Hamidiye Hafif Süvari Alaylarının resmi kuruluşu gerçekleştirilmiştir.¹ Aşiretlerin devletle olan bağlarını güçlendirmek, aşiretleri kontrol altında tutmak ve bunların insan gücünden faydalanarak bölgenin güvenliğini sağlamak gibi gayelerle oluşturulan bu gayri nizami milis kuvvetler, Rusya'daki Kazak Alayları uygulamasından esinlenerek hazırlanmıştır.²

Fotoğraf 1: Hamidiye Hafif Süvari Alayı
(**Kaynak:** Servet-i Fünûn Dergisi, No: 288, s. 20.)

II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesiyle yönetime hâkim olan İttihat ve Terakki Cemiyeti, orduyu modernleştirme kapsamında bu alayları yeni-

1 Bayram Kodaman, "Hamidiye Hafif Süvari Alayları: II. Abdülhamid ve Doğu-Anadolu Aşiretleri", İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, S. 32, İstanbul, 1979, s. 443-444.

2 Bu alayların kurulması fikri, Petersburg'da büyükelçilik görevini yürüten Şakir Paşa tarafından ortaya atılmıştır. Rusya'nın Kazaklara uyguladığı modelden etkilenen Şakir Paşa'nın ortaya attığı bu fikir, IV. Ordu Kumandanı Müşir Zeki Paşa tarafından II. Abdülhamid'e teklif edilmiştir. Mehmet Rezan Ekinci, "1897 Tarihli Hamidiye Hafif Süvari Alayları Taksimatı", *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, C. 9, S. 2, Kasım 2017, s. 708; Bayram Kodaman, *Sultan II. Abdülhamid Devri Doğu Politikası*, Ankara, 1987, s. 32.

den örgütlenme yoluna gitmiştir. 19 Ağustos 1910' da çıkarılan yeni bir nizam-nâme ile alayların adı “*Aşiret Hafif Süvari Alayları*” olarak değiştirildi.³ Bu düzenleme ile 64⁴ olan alay sayısı 24'e düşürüldü.⁵ Alayların her biri ise dört Aşiret Süvari Fırkasına taksim olunarak kurulacak olan Aşiret Süvari Müfettişliğine bağlanması kararlaştırıldı.⁶ Yerleşik aşiretlerin orduya katılımını sağlamak amacıyla bu alayların insan gücünün yalnızca göçebe aşiretlerden karşılanabileceği hükmü getirildi.⁷ 18 Mart 1912'de yeni bir nizamname yürürlüğe konarak bu alayların yapısında birtakım değişiklikler yapıldı.⁸ Bu yeni düzenleme ile alayların ismi kısaltılarak “*Aşiret Hafif Süvari Alayları*” olarak değiştirildi. Alayların üzerinde ordunun etkinliğini arttırmak ve aşiret reislerinin etkisini azaltmak amacıyla alayların kadrolarına daha fazla nizamî subay tayin edilmeye başlandı. Ayrıca teşkil edildiği bölge bakımından bir birine yakın olan Aşiret Alayları birleştirilerek Aşiret Süvari Fırkalarının oluşturulmasına karar verildi. Bu fırkaların talim ve terbiyeleri, ahz- 1 asker (askeralma) işlemleri ile idarelerinin düzenli ve bir elden yürütülebilmesi için de bir Aşiret Süvari Müfettişliğinin ihdas edilmesine karar verildi.⁹ Bilahare bu alaylardan dört Aşiret Süvari Fırkası ile bir Müstakil Fırka teşkil edilmiş ve bunlar merkezi Erzincan'da bulunan Aşiret Süvari Müfettişliği emrine verilmişlerdir.

1913 yılında mevcut nizamnamede birtakım yeni düzenlemeler yapıldı. Aşiret Süvari Alaylarının ismi “İhtiyat *Hafif Süvari Alayları*” olarak yeniden değiştirildi.¹⁰ Ayrıca altı yeni alay daha oluşturularak 24 olan alay sayısı, 30'a yükseltildi. Aşiret Süvari Müfettişliği bünyesinde Erzincan'daki 3. Ordu Müfettişliği emrine verilen bu alayların, merkezleri, bölük sayısı ve hangi aşiretlerden oluşturulduğuna ilişkin bilgi Tablo 1'de verilmiştir.¹¹

- 3 Bkz. *Düstur*, “Aşiret Hafif Süvari Alayları Nizamnamesi”, Tertip 2, C. 2, s. 649-665.
- 4 Mevcut nizamnameye göre “altmış dört buçuk” alay mevcuttu. Janet Klein, *Hamidiye Alayları, İmparatorluğun Sınır Boyları ve Kürt Aşiretleri*, (Çev. Renan Akman, İletişim Yay., İstanbul, 2013, s. 201.
- 5 Bu 24 alaylar için Bkz. S. Selçuk Günay, “I. Dünya Harbi'nin Başlangıcında Rus Saldırısı Karşısında İhtiyat (Hamidiye) Süvari Alayları”, *Türkler*, C. 13, Ankara, 2014, s. 332.
- 6 BOA, BEO, K:3938, G: 295302.
- 7 Janet Klein, *a.g.e.*, s. 200-201; Mehmet Beşikçi, *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Seferberliği*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2015, s. 197.
- 8 *Düstur*, “Aşiret Süvari Alayları Hakkında Nizamname”, Tertip 2, C. 4, Madde 2, s. 372.
- 9 Bayram Kodaman, “Hamidiye Hafif Süvari Alayları: II. Abdülhamid ve Doğu-Anadolu Aşiretleri”, İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, S. 32, İstanbul, 1979, s. 478-479.
- 10 S. Selçuk Günay, *a.g.e.*, s. 332; Janet Klein, *a.g.e.*, s. 297.
- 11 BOA, İ.HB., K: 140, G: 25.

Gaz

Akademik
Bakış

25

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

Tablo 1. Aşiretler Alayları, Alay Merkezleri, Bölük Sayısı ve Teşkil Edildiği Aşiretler

Fırka Adı	Alay Numarası	Alay Merkezi	Bölük Sayısı	Teşkil Edildiği Aşiretler
Birinci Aşiret Süvari Fırkası (Hıms)	1. Alay	Hıms	4	4 Bölük de Zirikanlı Aşireti
	2. Alay	Hıms	4	1. Bölük: Şadılı Aşireti
				2. ve 3. Bölük: Cibranlı ve Maksuranlı Aşireti
				4. Bölük: Cibranlı ve Halılanlı Aşireti
	3. Alay	Hıms	5	1. ve 2. Bölük: Cibranlı ve Halılanlı Aşireti
				3. Bölük: Cibranlı ve Timuranlı Aşireti
	4. Alay	Hıms	4	4. ve 5. Bölük: Cibranlı ve Timuranlı Aşireti
				Dört bölük de Zirki Aşireti
5. Alay	Hasankale	4	1.ve 2. Bölük: Cemadanlı Aşireti	
6. Alay	Hasankale	4	3. ve 4. Bölük: Kaskanlı Aşireti	
			1.ve 2. Bölük: Badıllı Aşireti	
25. Alay	Hıms	4	3. ve 4. Bölük: Şadılı Aşireti	
İkinci Aşiret Süvari Fırkası (Karakilise)	7. Alay	Karakilise (Eleşkird)	4	Dört bölük de Cibranlı ve Yusufanlı Aşireti
				1. Bölük: Cemadanlı Aşireti
	8. Alay	Karakilise	4	2., 3. ve 4. Bölük: Zılanlı Aşireti
				1. Bölük: Sibki Aşireti
	9. Alay	Karakilise	5	2., 3. ve 4. Bölük: Zılan Aşireti
				1., 2. ve 3. Bölük: Adamanlı Aşireti
	10. Alay	Karakilise	4	4. ve 5. Bölük: Paşmanlı Aşireti
				1.ve 2. Bölük: Karapapaklı Aşireti
11. Alay	Karakilise	4	3. ve 4. Bölük: Sıraçlı Aşireti	
12. Alay	Karakilise (Tutak)	4	Dört bölük de Sibki Aşireti	
13. Alay	Bayezid (Diyadin)	5	Dört bölük de Sibki Aşireti	
14. Alay	Bayezid	6	Beş bölük de Adamanlı Aşireti	
			1., 2. ve 3. Bölük: Celali-Hasasoranlı Aşireti	
				4., 5. ve 6. Bölük: Celali-Kotanlı Aşireti

Üçüncü Aşiret Süvari Fırkası (Erciş)	15. Alay	Bulanık (Kop)	4	Dört Bölük de Hasenanlı Aşireti
	16. Alay	Erciş	5	1. ve 2. Bölük: Hayderanlı ve Adamanlı Aşireti 3., 4. ve 5. Bölük: Hayderanlı ve muhtelif kabilelerden
	17. Alay	Muradiye (Bergiri)	4	Dört bölükte Hayderanlı Aşireti
	26. Alay	Bulanık (Kop)	5	Beş bölük de Hasenanlı Aşireti
	27. Alay	Erciş	4	1. Bölük: Hayderanlı ve Marhuranlı Aşireti 2. ve 3. Bölük: Hayderanlı ve Muhtelif kabileler 4. Bölük: Hayderanlı ve Kalkanlı Aşireti
	28. Alay	Muradiye (Bergiri)	4	Dört bölük de Hayderanlı Aşireti
Dördüncü Aşiret Süvari Fırkası (Viranşehir)	20. Alay	Cizre	4	4 Bölük de Miran Aşireti
	21. Alay	Geçici olarak Mardin	4	1. Bölük ile 2. Bölüğün yarısı Millî Aşireti 2. Bölüğün yarısı ile 3. Bölük Dekorî Aşireti 4. Bölük: Tay Aşireti
	22. Alay	Geçici olarak Mardin	5	1., 2., ve 3. Bölük: Kiki Çirikanî Aşireti 4. ve 5. Bölük: Kiki Helecan Aşireti
	23. Alay	Viranşehir	5	Beş bölük de Millî Aşireti
	24. Alay	Siverek	5	1., 2. ve 3. Bölük: Karakeçili Aşireti 4. ve 5. Bölük: Muhtelif kabilelerden
Müstakil Van Aşiret Süvari Livası	18. Alay	Saray	5	1., 2. ve 3. Bölük: Makurî Aşireti 4. ve 5. Bölük: Takurî Aşireti
	19. Alay	Başkale	4	1. ve 2. Bölük: Şikeftî Aşireti 3. Bölük Şerefan Aşireti 4. Bölük: Şeydan Aşireti
	29. Alay	Saray	6	1., 2. ve 3. Bölük: Şemsikî Aşireti 4., 5. ve 6. Bölük: Milan Aşireti
	30. Alay	Canik (Geçici olarak Van)	4	1., 2. ve 3. Bölük: Şivli Aşireti 4. Bölük: Livli Aşireti

(Kaynak: BOA, BOA, İ..HB., K: 140, G: 25.)

Yukarıda da ifade edildiği gibi II. Abdülhamid zamanında kurulan bu alayların, İttihat ve Terakki'nin yönetime gelmesiyle kaldırılması gündeme

görsel

gelmişse de tamamen kaldırmak yerine bu alayların ıslahı ve yeniden düzene sokulması uygun görülmüştü. Bu amaçla birtakım nizamnameler yürürlüğe konmuşsa da alayların teşkilat yapısında büyük bir değişikliğe gidilmemiş ve bu alaylar, “İhtiyat Süvari Alayları” adıyla Kafkas Cephesi’nde görevlendirilmiştir.

Kafkas Cephesi’nde Aşiret Süvari Alayları

Balkan Savaşları, Osmanlı Devleti’nin ordu teşkilatında esaslı değişiklikler yapması gerektiğini ortaya çıkarmıştı. İttihat ve Terakki yönetimi, bu amaçla çoğunluğu muvazzaflık ve ihtiyatlık çağı geçmiş yaşlı kadrolardan oluşan Redif Teşkilatını kaldırdı. Orduya katkısı hususunda büyük şüphe duyulan Aşiret Alayları ise lağvedilmeyip bunun yerine alayların yeniden örgütlemesi yoluna gidildi. Osmanlı ordusundaki süvari kuvvetlerinin oldukça yetersiz olması, aşiretlerin Osmanlıyla olan bağlarını güçlü tutmak gibi nedenlerden ötürü bu alayların tamamen kaldırılması uygun görülmemiştir. Bunun yerine ordunun alaylar üzerindeki etkisini arttırabilmek için alayların teşkilat yapısında birtakım değişiklikler yapılmıştır.¹²

Birinci Dünya Savaşı öncesinde dört fırka ve bir müstakil liva bünyesinde bulunan Aşiret Süvari Alayları, merkezi Erzincan’da bulunan 3. Ordu Müfettişliği emrine verilmişti. 1. ve 2. İhtiyat Süvari Fırkası merkezi Erzurum’da bulunan IX. Kolordu emrine verilmişti. Merkezi Hınıs olan Birinci İhtiyat Süvari Fırkası; 1., 2., 3., 4., 5., 6. ve 25. Alaylardan oluşurken merkezi Karakilise olan İkinci İhtiyat Süvari Fırkası ise 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13. ve 14. Alaylardan oluşuyordu. Üçüncü ve Dördüncü İhtiyat Süvari Fırkaları ise Merkezi Harput’ta bulunan X. Kolordu emrine verilmişti. Merkezi Erciş olan Üçüncü İhtiyat Süvari Fırkası; 15., 16., 17., 26., 27. ve 28. Alaylardan oluşurken merkezi Viranşehir olan Dördüncü İhtiyat Süvari Fırkası ise 20., 21., 22., 23. ve 24. Alaylardan oluşuyordu. Ayrıca bu müfettişliği bünyesinde merkezi Van olan ve 18., 19., 29. ve 30. Alaylardan oluşan Van Müstakil İhtiyat Süvari Livası görev yapıyordu. Dolayısıyla Birinci Dünya Savaşı öncesinde, 3. Ordu Müfettişliği bünyesinde dört İhtiyat Süvari Fırkası ile bir Müstakil İhtiyat Süvari livası bünyesinde 30 alay tertip edilmiştir. Her bir alay ise 4 ile 6 bölükten mürekkep olmak üzere bu alayların bünyesinde toplam 133 bölük oluşturulmuştur.¹³

Seferberliğin ilanıyla birlikte 3. Ordu Müfettişliği, 3. Ordu Kumandanlığına dönüştürüldüğünden Aşiret Süvari Fırkaları merkezi Erzurum’da bulunan 3. Ordu Kumandanlığı emrine verildi.¹⁴ 3. Ordu Kumandanlığı emrine verilen bu yedek süvari alaylarının kadrolarının tamamlanabilmesi için Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki Kürt aşiret mensuplarından gö-

12 Janet Klein, *a.g.e.*, s. 199.

13 BOA, İ.HB., K: 140, G: 25; *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, Kafkas Ordusu, 3 ncü Ordu Harekâtı*, C. 1, Ankara, 1993, s. 50-51.

14 BOA, DH.ŞFR., K: 44, G: 24; Erkâm Harb Binbaşısı Hidayet, “Harbi umumide Osmanlı Kafkas Cephesi Üçüncü Ordu”, *Mecmua-i Askeriye*, C. 1, Sayı 1, s. 10.

nüllü olanlar hızla silahlataına alındı.¹⁵ Aşiret alaylarına yapılan gönüllü kabulü elbette bölgedeki tüm aşiretleri kapsamıyordu. Yalnızca devletin güvenini kazanmış aşiretlerden gönüllü kabul ediliyordu. Dolayısıyla tablo 1'de görüldüğü gibi aşiret süvari alaylarında istihdam edilen aşiretler, Erzurum vilayetinden Urfa'ya kadar olan bölge aşiretlerinden oluşuyordu.¹⁶ Bu alayların efradı genellikle Kürt ve Arap unsurlardan oluşmakla birlikte 10. İhtiyat Süvari Alayında olduğu gibi Karapapak Türkleri¹⁷ de bu alaylarda istihdam edilmişti.¹⁸

Başlangıçta Osmanlı Devleti'nin seferberlik çağrısına 3. Ordu askeralma bölgesi içinde bulunan Doğu ve Güneydoğu aşiretleri gerekli ilgi ve alakayı göstermedi. Bu durum yalnızca düzenli orduya katılım açısından değil aşiret alayları içinde de geçerliydi. Nitekim seferberliğin ilanı üzerinden bir ay geçmesine rağmen 3. Ordu bölgesinde bulunan aşiretler, seferberlik çağrısına gereken ilgili göstermediler. Özellikle XI. Kolordu bölgesine dâhil olan Bitlis, Van, Diyarbakır vilayetleri ile Mutki, Hakkâri, Nusaybin ve Dersim sancağındaki aşiretler, seferberlik çağrısına gereken ilgiyi göstermediklerinden muharebelerin başında bu aşiretlerden teşkil edilen aşiret alaylarının kadroları büyük oranda boş kalmıştır.¹⁹

Muharebelerin başında dört İhtiyat Süvari Tümeni ile Van Müstakil Aşiret Tugayından oluşan Aşiret Süvari Alaylarının mevcudu yaklaşık olarak 20.000 atlı civarındaydı.²⁰ Ancak firarlar neticesinde İhtiyat Süvari kolordusu bünyesinde bulunan tümenlerin mevcudu bir alaydan daha az bir

- 15 1910 yılında yürürlüğe konan nizamnâmeyle göre aşiret alaylarının efradını, askerlik yükümlülüğü bulunmayan göçebe Kürt aşiretlerden karşılanacaktı. Sonradan iskâna tabii tutulan yerleşik aşiretleri mensubu olup askerli yükümlüsü olanlar ise Ahz-ı Asker (Askeralma) daireleri vasıtasıyla orduya dâhil edilecekti. Ancak 12 Mayıs 1914 tarihli askerlik kanunu ile önceden göçebe olup da sonradan iskâna tabii tutulan aşiretlere de bu muafiyet tanındı. Böylece sonrada iskâna tabii tutulan aşiretler mensupları da Aşiret Alaylarına alınabilecekti. Janet Klein, *a.g.e.*, s. 204-205; Mehmet Beşikçi, *a.g.e.*, s. 197. Kemal Özbay, *Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri*, C. I, İstanbul, 1976, s. 122.
- 16 Erzurum vilayeti ile Urfa Sancağı arasında kalan bölgenin aşiretlerinden oluşurdu. Guze (Alman Yarbay), *Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'ndeki Muharebeler*, (Çev. Yarbay Hakkı (Akoğuz)), Genelkurmay Askeri Tarihi ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., Ankara, 2007, s. 8.
- 17 Karapapak Türkleri hakkında geniş bilgi için bkz. Ali Kafkasyalı, "Karapapak Türkleri", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 48, Erzurum, 2012, ss. 269-304.
- 18 Hamidiye Nizamnamesinde daha baştan itibaren alayların Arap, Kürt, Karapapak ve Türkmen aşiretlerinden oluşabileceği belirtilmişti. Bkz. Janet Klein, *a.g.e.*, s. 96.
- 19 Seferberliğin ilan edildiği dönemde göçebe aşiretlerin büyük bir bölümü yaşlılarda bulunduğundan Aşiret Alaylarının kadrolarının önemli bir kısmı boş kalmıştır. Erkânı Harb Binbaşısı Hidayet, *a.g.m.*, s. 12; Binbaşısı Mehmed Emin, "Esfar-ı Osmaniye Tedkikâtından, 5,7 Konferans; Harbi Umumide 3. Erzurum Ordusunun Seferberlik ve Tecemmü İcmali", *Mecmua-i Askeri*, Sayı 42, Dersaadet, 1338, s. 30.
- 20 Harbin başında her bir süvari alayı 500-700 atlıdan oluşurdu. Süleyman İzzet Yeğinati, *Büyük Harbin Başında 2. İhtiyat ve Nizamiye Süvari Tümenleri ile Aras Cenup Müfrezesinin Muharebeleri*, İstanbul, 1939, s. 30-31, 37; Guze, *a.g.e.*, s. 8; Binbaşısı Mehmed Emin, *a.g.m.*, s. 41; Aziz Samih (İlter), *Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi Hatıraları*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2007, s. 1; BDHHT, *Kafkas Ordusu, 3 ncü Ordu Harekâtı*, s. 221; S. Selçuk Günay, *a.g.e.*, s. 333.

seviyeye inmiştir. Nitekim yaklaşık 20.000 atlıdan ibaret olan aşiret alaylarının sayıları, firarlar neticesinde kısa sürede hızla azalarak sayıları 2.500'e kadar inmiştir.²¹ Alaylardaki gönüllü sayısı, muharebelerin gidişatına göre sürekli değişkenlik gösteriyordu.²² Nitekim çatışmaların yoğunlaştığı dönemlerde, üstün düşman kuvvetleri karşısında tutunamayan gönüllüler, cephe gerisine dağılarak firar ettiklerinden bu dönemlerde alayların mevcudu oldukça azalmıştır. Ancak harbin nispeten sakinleştiği dönemlerde ise bir yandan firariler yeniden alaylara dâhil olmakta ve bir yandan da yeni gönüllülerin katılımıyla alayların mevcudu yeniden arttırılmaya çalışıldı.²³

Aşiret süvari fırkalarını tek elden sevk ve idare etmek amacıyla Süvari Kolordu Kumandanlığı kurularak 3. Ordu bünyesindeki tüm aşiretler, bu kolordu emrine verildi.²⁴ Bu kolordunun başına ise Mehmed Fazıl Paşa tayin edildi.²⁵ 4 Kasım 1914'te Erzurum'dan yola çıkan Süvari kolordu karargâhı 6 Kasım 1914'te karargâh merkezini Çullu'ya²⁶ kurdu. Bu kolordu bünyesinde bulunan 1. İhtiyat Süvari Tümeni Köprüköy'de, 2. İhtiyat Süvari Tümeni Karakilise'de 3. İhtiyat Süvari Tümeni Diyardin'de 4. İhtiyat Süvari Tümeni ise Velibaba'da konuşlandırılmıştı.²⁷ Van'da bulunan Müstakil Van İhtiyat Tugayı ise Bargiri'ye (Muradiye) gelmesi emredilmişti.²⁸

Osmanlı Devleti'nin Rus ve İran sınırından keşif faaliyetlerinde bulunmak, bu sınırı örtmek ve gerektiğinde düşmana taarruzda bulunmak suretiyle bölgeyi emniyet altında tutmak vazifesiyle sınır hattına yerleştirilmiş olan Aşiret Süvari Alayları, eğitim ve disiplin açısından olduğu gibi silah ve mühimmat bakımından da yeterli donanımına sahip değildi. Alaylara top ve makineli tüfek gibi ağır silahlarla desteklenmediğinden bu alaylar, Köprüköy Muharebeleri ve Birinci Azap Muharebelerinde hiç bir varlık gösteremeyerek cephe gerisine çekilmek zorunda kaldılar.²⁹ Askeri disiplinden yoksun olan bu alaylar Ruslar karşısında bir varlık gösterememesi üzerine 22 Kasım 1914'te İhtiyat Süvari Kolordusu lağvedildi.³⁰ Lağvedilen ihtiyat süvari kolordusu bakiyesi ile 2. Nizamiye Süvari Tümeni ile birleştirildi. 2. Nizamiye Süvari Tümenin kuruluşu değiştirilerek nizamiye tugayları bir tugay altında

görsel

- 21 Mareşal Fevzi Çakmak, *Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi Harekâtı -1935 Yılında Harp Akademisinde Verilen Konferanslar-*, (Yay. Haz. Ahmet Tetik, Sema Kiper, Ayşe Seven, Serdar Demirtaş), Genel Kurmay Basım Evi, Ankara, 2005, s. 33, 39.
- 22 Süleyman İzzet Yeğinati, *a.g.e.*, s. 116.
- 23 Firarların arttığı dönemlerde müfrezeler teşkil edilerek köylerde saklanan firariler toplattırılırdı. Süleyman İzzet Yeğinati, *a.g.e.*, s. 115.
- 24 Erkânı Harb Binbaşısı Hidayet, *a.g.m.*, s. 14.
- 25 Bu kolordunun kurmay başkanlığına ise Aziz Samih (İlter) atanmıştı. BOA, İ.HB., K: 161, G: 58; Aziz Samih, *a.g.e.*, s. 1; Süleyman İzzet Yeğinati, *a.g.e.*, s. 51.
- 26 Artvin'in Göle ilçesi sınırları içinde yer almaktadır.
- 27 Mareşal Fevzi Çakmak, *Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi Harekâtı*, s. 12-13.
- 28 Yarbay Selahattin, *Kafkas Cephesi'nde 10 ncu Kolordunun Birinci Dünya Savaşı'nın Başlangıcından Sarıkamış Muharebelerinin Sonuna Kadar Olan Harekâtı*, (Yay. Haz. Zekeriya Türkmen-Alev Keskin-Fatma İlhan), Ankara, 2006, s. 37.
- 29 Fevzi Çakmak, *Büyük Harp'te Şark Cephesi Harekâtı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2011, s. 45; BDHTH, *Kafkas Ordusu, 3 ncü Ordu Harekâtı*, s. 221-222.
- 30 Fevzi Çakmak, *Büyük Harp'te Şark Cephesi Harekâtı*, s. 58-59.

birleştirilirken aşiret tugayları ise iki tugay altında birleştirildi.³¹ I. İhtiyat Süvari Tugayı Yarbay Hacı Hamdi Bey, II. İhtiyat Süvari Tugayı ise Kaymakam Halil Bey'in uhdesine verildi.³² Böylece Aşiret Süvari Alayları, 2. Nizamiye Tümeni emrinde olarak muharebelere katıldı.³³

Aşiret alaylarının dağ topları ve makineli tüfek gibi ağır silahlarla destekli Nizamiye Süvari Alaylarının emir ve komutası altına verilmesi ile bu alayların düşman karşısındaki direnç ve etkinliği arttırılmıştır. Aşiret alaylarının ağır silahlarla destekli Nizamiye Süvari Alayları bünyesinde muharebelere iştirak etmesi bu alayların muharebe azim ve gücünü arttırmıştır. Ancak bu uygulamada oldukça geç kalınmıştır. Zira bu alaylar hudut muharebelerinde kadrolarının yaklaşık dörtte üçünü yitirmişlerdi.³⁴ Bu bakımdan aşiret alaylarının Nizamiye Süvari Alayları bünyesinde muharebelere sürülmesi doğru ancak geç kalınmış bir uygulama olarak görülmüştür.³⁵

Aşiret alaylarının ağır silahlarla donatılmış Rus kuvvetleri karşısında direniş gösteremeyerek kısa sürede dağılmaları, dönemin ordu komuta kademesi ve mensupları tarafından sık sık eleştirilmiştir. Başlangıçta, bu alayların en azından Rus kuvvetlerini bir müddet oyalayarak 3. Ordu'ya zaman kazandıracağı öngörülmüştü. Ancak beklentilerin aksine gerek aşiret alayları gerekse hudut birlikleri Rus ordusu karşısında bir varlık gösteremeyerek dağıldılar.

Cepheden firar ederek cephe gerisindeki köylere dağılan aşiret mensupları bölgede gasp, soygun ve eşkıyalık faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bu durum cephe gerisinde büyük bir iç güvenlik zafiyetinin doğmasına neden oldu.³⁶ Gerek orduda gerekse ordu bünyesinde muharebelere katılan Aşiret Alaylarındaki firari sayısı çok fazla olduğundan yakalanan firariler yargılanmadan doğrudan birliklerine gönderilirdi. Özellikle harbin ilk aylarında alaylardaki firarilerin önüne geçmek ve firarilere gözdağı vermek için zaman zaman yakalanan firariler, kolordular bünyesinde bulunan divan-ı harplerde yargılanarak idam edilmişlerdir.³⁷ Askerlerin gözü önünde gerçekleştirilen

31 Süleyman İzzet Yeğinatı, *a.g.e.*, s. 53-54; Recep Balkan, *Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi'nde Sağ Kanat Harekâtı*, (Yay. Haz. Kerime Şahiner), Ankara, 2006, s. 3.

32 Süleyman İzzet Yeğinatı, *a.g.e.*, s. 96.

33 Yalnızca 26 süvari bölümünde meydana gelen 3. Süvari Tümeni, harbin sonuna kadar varlığını sürdürdü. Aziz Samih, *a.g.e.*, s. 6-7; BDHTH, *Kafkas Ordusu, 3 ncü Ordu Harekâtı*, s. 304, 318; Fevzi Çakmak, *Büyük Harp'te Şark Cephesi Harekâtı*, s. 63; Yarbay Selahattin, *a.g.e.*, s. 67; Recep Balkan, *Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi'nde Sağ Kanat Harekâtı*, (Yay. Haz. Kerime Şahiner), Ankara, 2006, s. 145.

34 Hafız Hakkı Paşa, *Hafız Hakkı Paşa'nın Sarıkamış Günlüğü*, (Yay. Haz. Murat Bardakçı) Türkiye İş Bankası Kült. Yay., İstanbul, Mart 2020, s. 50; Ali Rıza Eti, *a.g.e.* s. 88.

35 Fevzi Çakmak, *Büyük Harp'te Şark Cephesi Harekâtı*, s. 58-59.

36 Kemal Özbay, *Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri*, C. I, İstanbul, 1976, s. 138; Mehmet Evsile, "Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nde Aşiret Mensuplarından Oluşturulan Milis Birlikleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 36, Yıl 1996, s. 914.

37 BOA, İ.HB., K: 164, G: 35; İ. Hakkı Sunata, *Gelibolu'da Kafkaslara I. Dünya Savaşı Anularım*, (Yay. Haz. Kansu Şarman), Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2008, s. 444-445; İzzettin Çalışlar, *On Yıllık Savaş, Org. İzzettin Çalışlar'ın Not Defterlerinden*

gasp

Akademik
Bakış

31

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

bu idamlarla ordudaki firarları azaltacağı düşünülmüşse de firarların önüne geçmek mümkün olmamıştı. Ayrıca bu dönemde, aşiret mensupları üzerinde etkin olan din adamları ve kanaat önderlerinin telkin ve nasihatleri dahi sonuçsuz kalmış, gönüllüler harbe iştirak noktasında isteksiz davrandıkları gibi en küçük bir zorluk karşısında da topluca firara yeltenmişlerdi.³⁸

Aşiret alaylarının Rus kuvvetleri karşısında varlık gösteremeyerek dağılmalarının birçok nedeni bulunuyordu. Bunların başında Aşiret alaylarının bizzat kendi teşkilat yapısından kaynaklanıyordu. Nitekim süvari olarak teşkil edilen bu alayların insan gücü, askeri eğitim ve disiplinden yoksun hatta medeni kültürün gereklerinden dahi uzak kalmış göçebe aşiretlerden karşılanıyordu. Bununla birlikte bu alaylardaki gönüllüler, silah ve teçhizat başta olmak üzere her türlü askeri donanımdan da yoksundu. Aşiret mensupları arasında giyim-kuşamda dahi bir birlik sağlanamamış her aşiret mensubu kendi yerel kıyafetleriyle harbe iştirak etmişti. İ. Hakkı Sunata, muharebelerine iştirak eden aşiret mensuplarının kılık-kıyafetleri ile ilgili olarak hatıratında şunları aktarmaktadır. “... kimi keçe külahlı, kimi paltolu, kimi şalvarlı, başlarına başlık saranlar, sarıklılar, külahlılar, karma karışık³⁹”

Aslında bu alayların elbiseleri askeri depolardan karşılanacaktı. Ancak muvazzaf kıtaların dahi elbise ihtiyacının doğru dürüst karşılanamadığı bu dönemde, aşiret erlerinin bir kısmına eski zamandan kalma elbiselerden verilebilmiş, bir kısmına ise yalnızca ceket veya pantolon verilebilmişti. Bunların bir kısmına ise hiçbir şey verilememişti. Dolayısıyla elbisesiz kalan kimi aşiret erleri, ihtiyaçlarını şehir ve kasabaların pazarlarında buldukları eski asker elbiseleri ile karşılamış kimisi ise kendi milli elbiseleri ile harbe iştirak etmek zorunda kalmıştır. Özellikle Urfa, Mardin ve Diyarbakır gibi sıcak bölgelerden gelen 4. Aşiret Süvari Tümeni erleri yöresel yazlık elbiseleri ile harbe iştirak etmişlerdi. Kışlık elbiseleri ve kaputları olmayan bu gönüllüler, Erzurum’un sert ve soğuk iklimine dayanamadığından bu tümenin önemli bir kısmı açlık ve soğuk nedeniyle yitirilmiş bir kısmı ise çareyi firar etmekte bulmuştu. Bu nedenle 4. Aşiret Süvari Tümeni lağvedilmiş ve tümenin bakiyesi ise geri hizmetlerde istihdam edilmek üzere 3. Ordu Menzil Müfettişliği emrine verildi.⁴⁰

Bu alaylardaki gönüllüler, yaş itibarıyla da birbirinden oldukça farklı yaş gruplarında bulunuyorlardı. Yürürlükte bulunan nizamnâme buna imkân veriyordu. Mevcut nizamnâmeye göre 18-45 yaş aralığındaki aşiret mensubu her erkek, Aşiret Alaylarına katılabilirdi.⁴¹ Bununla birlikte harp esnasında alayların artan insan gücü ihtiyacını karşılayabilmek için yaş ara-

Balkan, Birinci Dünya ve İstiklal Savaşları, (Haz. İzzeddin Çalışlar), Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2010, s. 211.

38 Aziz Samih, *a.g.e.*, s. 30.

39 İ. Hakkı Sunata, *a.g.e.*, s. 390;

40 Fevzi Çakmak, *Büyük Harp'te Şark Cephesi Harekâtı*, s. 17; Aziz Samih, *a.g.e.*, s. 2; Süleyman İzzet Yeğinatı, *a.g.e.*, s. 8, 41-42, 49-50.

41 *Düstur*, “Aşiret Süvari Alayları Hakkında Nizamnâme”, Tertip 2, C. 4, Madde 2, s. 372.

lığı dahi göz ardı edildiğinden gönüllüler arasında 16-17 yaşındaki çocuklar ile 45-50 yaşlarında saç sakalı ağarmış ihtiyarlara rastlamak mümkündü.⁴²

Aşiret eratinın iâşe ihtiyacının karşılanması ve bu alaylardaki binek hayvanlarının yem ihtiyacının karşılanması da büyük bir sorundu. Aslında bu alaylardaki gönüllülerin temel iâşe maddeleri bağılı buldukları ordu kumandanlıklarınca karşılanması gerekirdi.⁴³ Ancak ikmal hususunda yaşanan aksaklıklar nedeniyle bu alayların iâşe ihtiyacı cephe gerisinden gönderilen iâşe maddelerinden çok alayların kendi mıntıklarında bulunan köy ve kasabalardan karşılanmaya çalışıldı. İâşe ihtiyacı yeterince karşılanamayan gönüllü aşiret efradı köylerde gasp, soygunculuk, yağma ve talan gibi hukuksuz yollara başvurarak ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştı.⁴⁴ Bu ise bölge hakkında büyük bir hoşnutsuzluğa neden oluyordu.

Ayrıca bu alaylar süvari olduklarından her aşiret gönüllüsü bineği ile muharebeye katılıyordu. Ancak ordu halkın elindeki yük hayvanlarına el koyduğundan bu dönemde her gönüllü için bir binek temin etmek kolay olmuyordu. Zaman zaman yeterli binek bulunmadığından alaylara gönüllü kabul edilemiyordu.⁴⁵ Aşiret efradı elinde bulunan hayvanların çoğunda yalnızca yularlar bulunmakta, nal ve diğer teçhizat eksikti. Hayvanların yem ihtiyacının karşılanmasında da büyük zorluk yaşanıyordu. Hayvanların yem ihtiyacı çevre köylerde bulunan kuru otlarla karşılanmaya çalışılıyordu.⁴⁶ Alaylarda baytar bulunmadığından hayvanların tedavi için geriye yollanırdı.⁴⁷

Bariş zamanında bu alaylara gerekli askeri eğitim ve disiplin verilmediğinden bu alaylar muharebe usul ve teknikleri hususunda da oldukça yetersizdi. Seferberliğin ilan edildiği tarihte aşiret mensuplarının kahir ekseriyeti yaylalarda olduğundan alayların kadroları zamanında tamamlanmadığından bu alaylar, harp öncesinde yeterli askeri eğitim ve disiplinden mahrum kaldılar. Harbin başında yaklaşık bir aylık bir talim ve terbiyeden sonra muharebeye iştirak eden bu alaylar, daha önce herhangi bir tatbikata katılmadıkları gibi daha önce herhangi bir muharebeye de iştirak etmemişlerdi. Aşiret erleri yaklaşık bir aylık bir muhabere eğitimi alabilmişlerdi.

Aşiret alay komutanları olan muvazzaf subaylar uzun müddet aşiret subay ve erleriyle ilgilendiklerinden çoğu askeri eğitim ve disiplini kaybetmişti. Aşiret reis ve subayları ise askeri talim ve terbiyeden geçmediklerinden muharebe eğitimi açısından oldukça yetersizlerdi.⁴⁸ Bu bakımdan gerek alaylardaki subayların muharebe sevk ve kabiliyeti gerekse erlerin muharebe eğitimi ve disiplini oldukça zayıftı. Bu nedenle alaylarındaki gönüllüler çoğu

42 *Bir Teğmenin Doğu Cephesi Günlüğü*, (Yay. Haz. Bahtiyar İstekli) T.İ.B Kül. Yay., İstanbul, Temmuz 2009, s. 31-32.

43 Mehmet Beşikçi, *a.g.e.*, s. 203.

44 Süleyman İzzet Yeğinati, *a.g.e.*, s. 42, 48-49; Ali Rıza Eti, *a.g.e.*, s. 88.

45 Mehmet Evsile, *a.g.m.*, s. 913.

46 Süleyman İzzet Yeğinati, *a.g.e.*, s. 48-49.

47 Süleyman İzzet Yeğinati, *a.g.e.*, s. 148.

48 BDHTH, *Kafkas Ordusu, 3 ncü Ordu Harekâtı*, s. 81; Mehmet Evsile, *a.g.m.*, s. 914; Süleyman İzzet Yeğinati, *a.g.e.*, s. 10, 50.

gazi

Akademik
Bakış

33

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

zaman askeri hiyerarşinden de bihaberdi. Aşiret mensupları, aşiretlerindeki hiyerarşiyi alaylara taşıdıklarından yalnızca kendi aşiret reislerine itaat ederlerdi.⁴⁹ Dolayısıyla alaylardaki nizamiye subaylarının gönüllüler üzerindeki etkisi oldukça sınırlı kalıyordu. Onlar daha çok kendi reislerine itaat ediyor ve onların emir ve buyruklarına göre hareket ediyorlardı.

Aşiret Alaylarındaki idari işleyiş daha iyi anlaşılabilmesi için bu alaylardaki yönetim ve idari işleyişin bilinmesi gerekir. Bir Aşiret alayının idare heyeti şunlardan oluşurdu.⁵⁰

Tablo 2: Aşiret Süvari Alaylarının Yönetim Kadrosu

Görevi	Rütbesi	Kimlerden Oluştugu
1 Alay Kumandanı	Miralay (Albay) veya Kaymakam (Yarbay)	Nizamiyeden
1-3 Aşiret Reisi	Kaymakam veya Binbaşı	Aşiretten
2 İdare Memuru (1 Kâtibi ve 1 Kâtip Yardımcısı)	-	Nizamiye veya Aşiretten
1 İmam	-	Nizamiyeden veya Aşiretten
1 Depo Memuru	Mülazım Evvel	Nizamiyeden (Bu kişi aynı zamanda alay kumandanının yaveridir.)
1 İdare Memur Muavini	Başçavuş	Nizamiyeden veya Aşiretten
1 Sancaktar	Çavuş	Aşiretten

Bir alay teşkil etmiş olan bir aşiret reisine kaymakam rütbesi verilirken, iki ve üç aşiret süvari bölüğü teşkil eden aşiret reisine ise binbaşı rütbesi verilir. Alayların bünyesinde bulunan bölüklerin başına ise aşiret reislerinden oluşan 3 mülazım tayin edilir ve bunlar kendi kabilelerinden teşkil edilen takım kumandanlıklarına tayin edilirlerdi.⁵¹

Aşiret mensuplarından oluşan bu komuta heyeti, barış dönemlerinde rütbelerine mahsus maaşın dörtte biri oranında ücret alırlardı. Ancak seferberliğin ilanından itibaren tıpkı muvazzaf subaylarda olduğu gibi kendilerine tam maaş ödenirdi.⁵² Aşiret subaylarının muharebeler esnasında hayatlarını kaybetmeleri durumunda ise ailelerine maaş bağlanırdı.⁵³

49 Ali Rıza Eti, *a.g.e.*, s. 88.

50 *Düstur*, "Aşiret Süvari Alayları Hakkında Nizamnâme", Tertip 2, C. 4, s. 374.

51 *Düstur*, "Aşiret Süvari Alayları Hakkında Nizamnâme", Tertip 2, C. 4, Madde 47, s. 380-381.

52 *Düstur*, "Aşiret Süvari Alayları Hakkında Nizamnâme", Tertip 2, C. 4, Madde 71, s. 386-387.

53 Mehmet Beşikçi, *a.g.e.*, s. 205.

Aşiret alaylarının idaresi, nizamiyeden bir komutanın emir ve komutası altında bulunmasına rağmen alay, bölük ve takımlar genellikle aşiret reislerinin idaresi altında bulunurdu. Bu bakımdan gönüllüler, daha çok kendi aşiret reislerinin emir ve buyruklarına göre hareket ederlerdi.⁵⁴ Askeri eğitim ve disiplinden uzak olan aşiret reisleri ise çoğu zaman bağlı buldukları nizamiye kumandanlarının emirlerini göz ardı ederlerdi. Aşiret reislerinin başına buyruk bu hareketleri, alaylardaki emir-komuta zincirini düzenli süvari alaylarında olduğu gibi bir hiyerarşi ve düzen içinde işlemlerini engelliyordu. Bu nedenle aşiret alayları muharebeler esnasında sık sık emirsiz geri çekilme veya taarruzlarda bulunuyorlardı. Bu durum ise ordunun savunma ve taarruz planlarını olumsuz etkiliyordu.

Aşiret alayları askeri teçizat ve donanım bakımından da oldukça zayıf durumdaydı. Bu alaylar Nizami Süvari Alaylarında olduğu gibi makineli tüfek ve toplarla desteklenmiyordu. Gönüllülerin elinde silah ve teçizat olarak yalnızca kılıç ile çoğunluğu menzili ve tesiri az olan martini piyade tüfekleri bulunurdu.⁵⁵ Hatta bazı alayların kılıçlar dahi eksikti.⁵⁶ Muharebelerin başlamasıyla birlikte gönüllülerin ellerindeki hafif silahların mühimmat ihtiyacı da bir türlü tam olarak karşılanamadı.⁵⁷ Bu şartlarda, ağır silahlarla donatılmış düşman kuvvetleri ile karşılaşan gönüllü alaylar, özellikle topçu ateşi karşısında kısa sürede dirençleri kırılarak dağıldılar. Oysa bu alaylar, tıpkı Nizami Süvari Alaylarında olduğu gibi top ve makineli tüfek gibi ağır silahlarla donatılmış olsaydı düşman karşısında daha büyük direnç gösterebilirlerdi. Nitekim Aşiret alayların Tutak Muharebesinde düşmana karşı gösterdikleri başarı bu duruma güzel bir örnek teşkil eder.⁵⁸ Mareşal Fevzi Çakmak, aşiret süvari kuvvetlerinin Tutak muharebesinde gösterdikleri başarıyı bu duruma örnek göstererek, eserinde şu ifadelerle yer vermektedir.

“Burada ihtiyat süvari tümenlerinin top sesleriyle de nasıl gayrete geldikleri dikkate değerdir. Birinci Dünya Harbi'nde, ihtiyat süvarilerinin tek başarısı olan Tutak Muharebesi, ihtiyat süvari kuvvetlerinin başlangıçta düzenlenip donatılarak kuru kalabalıktan çıkarılmaları halinde işe yarayacaklarını göstermektedir.”⁵⁹

Harbin başından itibaren Aras Nehri'nin güneyinde yer alan sınır hattının güvenliği sağlamak üzere bölgede konuşlandırılmış olan Aşiret Süvari Alayları 3'üncü İhtiyat Süvari Tümenine ve Van Müstakil Aşiret Tugayı

54 İ. Hakkı Sunata, *a.g.e.*, s. 410.

55 Aşiret gönüllülerinin ellerindeki silahlarda da bir birlik yoktu. Zira bunların ellerinde çoğunlukla menzil ve etkinliği daha az olan martini ile birlikte mavzer, büyük mavzer adı verilen tüfekler bulunurdu. Mareşal Fevzi Çakmak, *Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi Harekâtı*, s. 13; Süvari Teğmen Safiyyüddin Efendi, *Süvari Teğmen Safiyyüddin Efendi'nin Çanakkale ve Kafkas Cephesi Harp Hatıraları*, (Yay. Haz. Eren Ergül), Yeditepe Yay., İstanbul, 2019, s. 124-125; Yarbay Selahattin, *a.g.e.*, s. 55; Süleyman İzzet Yeğînatı, *a.g.e.*, s. 35, 41-42.

56 Erkânı Harb Binbaşısı Hidayet, *a.g.m.*, s. 12.

57 Hafız Hakkı Paşa, *a.g.e.*, s. 62.

58 BOA, DH.ŞFR., K: 455, G: 108.

59 Mareşal Fevzi Çakmak, *Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi Harekâtı*, s. 42.

bünyesinde Rus kuvvetlerine karşı koydular.⁶⁰ Bölgede düzenli ordu birlikleri yetersiz olduğundan müfreze çapındaki çatışmalar daha çok Van Gölünün güneyinde yaşandı.⁶¹ Van, Bitlis ve Muş gibi vilayetlerin Rusların eline geçmesiyle Türk ordusu Çapakçur (Bingöl)-Oğnut hattına çekildiğinden bölgedeki aşiret alayları da bu hattın gerisinde konuşlandırıldı. İbrahim Bey emrindeki 4. Aşiret Süvari Alayı Genç Sancağı'nda, Hasenanlı Aşiret Reisi Halid Bey emrinde bulunan 26. Alay ise Arduşin'de konuşlandırılmıştı.⁶² Bu dönemde Albay Hacı Hamdi Bey komutasındaki 3. İhtiyat Süvari Tümeninin mevcudu iyice azaldığından bu tümen, 1916 yılı Şubatında kaldırılarak yerine yarısı aşiret gönüllülerinden oluşan 9. Süvari Tugayı ile Albay Hacı Hamdi Bey müfrezesi kuruldu.⁶³

2. Ordu'nun bölgeye intikal ettirilmesi ile bölgedeki aşiret alayları bu orduya bağlı 16. Kolordu ile 3. Kolordu emrine verildi. Bölgedeki Mutki gönüllüleri, Boğlan, Ziyaret ve Çapakçur müfrezelerinden müteşekkil gönüllüler bu kolorduların emrine verildi.⁶⁴ Türk ordusu, Çapakçur-Oğnut hattına çekildikten sonra bu hat üzerinde yaşanan muharebelerde gönüllü müfrezeler orduya destek verdiler.⁶⁵ 2. Ordu harekât alanı içinde bulunan aşiret süvari alayları bu dönemde, Ruslara karşı keşif ve gözetleme faaliyetlerini devam ettirdi. Hatta bölgeyi iyi tanımanın avantajını kullanarak zaman zaman başarılı baskın ve taarruzlarda bulunarak Rus ordusunu yıpratılar.⁶⁶

Aşiret alayları yalnızca cepheye değil cephe gerisinde iç güvenlik ve asayişin korunması hususunda da büyük katkıları oldu. Özellikle Rusların Doğu Anadolu topraklarını işgal etmesinden güç alan Ermenilerin cephe gerisinde çıkardıkları iç karışıklıkların bertaraf edilmesinde bu alaylar etkin şekilde kullanıldı. Osmanlı ordusundaki büyük bir süvari eksikliği bulunduğu iç güvenliğin muhafazasında kullanılan Süvari Jandarma Taburlarının Osmanlı-Rus sınır güvenliğinin sağlanabilmesi amacıyla cepheye sürülmesi ile cephe gerisinde büyük bir iç güvenlik zafiyeti doğdu. Bu durumdan faydalanan Ermeni, Nusayri ve bazı Kürt aşiretler, ülkede iç karışıklıklar çıkarmaya başladı. Osmanlı Devleti, Aşiret Alaylarından istifade ederek bölgedeki isyan hareketlerini bastırmaya ve diğer asayiş sorunlarını bertaraf

çıkarmaya başladı.

- 60 1915 yılı sonlarına doğru 3. İhtiyat Süvari Tümeni 5 piyade taburu ve 6 süvari alayında oluşuyordu. BDHTH, *Kafkas Ordusu, 3 ncü Ordu Harekâtı*, s. 757, 865; Guze, *a.g.e.*, s. 57; Mareşal Fevzi Çakmak, *Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi Harekâtı*, s. 129.
- 61 BDHTH, *Kafkas Ordusu, 3 ncü Ordu Harekâtı*, s. 856.
- 62 Süvari Teğmen Safiyyüddin Efendi, *a.g.e.*, s. 157-158.
- 63 Fevzi Çakmak, *Büyük Harp'te Şark Cephesi Harekâtı*, s. 216, 229.
- 64 Fevzi Çakmak, *Büyük Harp'te Şark Cephesi Harekâtı*, s. 229; BDHTH, *Kafkas Cephesi, 2 ncü Ordu Harekâtı (1916-1918)*, II nci Cilt, 2 nci Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1978, s. 89.
- 65 Süvari Teğmen Safiyyüddin Efendi, *a.g.e.*, s. 124-125, 157-158.; İ. Hakkı Sunata, *a.g.e.*, s. 410-411; Hasan Remzi Fertan, *Hasan Remzi Fertan'ın Harp Hatıraları (Çanakkale, Kafkas, Filistin Cephesi ve İstiklal Harbi)*, (Haz. Lokman Erdemir), İstanbul, Mart 2016, s. 74.
- 66 İ. Hakkı Sunata, *a.g.e.*, s. 413.

etmeye çalıştı.⁶⁷ Ayrıca Kürt aşiretlerinin bir bölümünün bu alaylarda istihdam edilmesiyle, aşiretlerden kaynaklanabilecek asayiş olaylarının önüne geçilmiş olunuyordu. Aşiretlerin bir kısmının alaylarda istihdam edilmesiyle bölgedeki diğer aşiretlerinde devlete olan bağlılıkları güçlenmiş olduğundan savaş sürecince bölgedeki Kürt aşiretlerin büyük bölümü devletin yanında durmaya devam etmişlerdir.⁶⁸

Aşiret alaylarının yukarıda ifade edilen olumlu yönlerinin yanında kuşkusuz bazı olumsuz yönleri de bulunuyordu. Bu alayların muharebeler esnasında düşman karşısında büyük bir direnç göstermeden dağılmaları, dönemin askeri makamları tarafından çok sert şekilde tenkit edilmiştir.⁶⁹ Ancak ağır silahlardan yoksun, askeri eğitim ve disiplin açısından oldukça yetersiz olan bu gayri nizami birliklerin üstün düşman kuvvetleri karşısında büyük bir direniş göstermesi beklenemez.

Bu alayların en fazla eleştirilen bir diğer yönü de bu alayların, askeri disiplin açısından oldukça zayıf olmalarıdır.⁷⁰ Aşiret gönüllüleri zaman zaman askeri disiplinle bağdaşmayan faaliyetler içinde bulunmuşlardır. Hatta bazen askeri makamlardan habersiz olarak düşmana taarruz etmekte veya en ufak bir saldırı karşısında emirsiz olarak geriye çekilmeleri ile cepheye büyük zaaf lar yaşanmıştır.⁷¹ Ancak gerek harp öncesinde gerekse harp sırasında bu alaylar, ciddi bir askeri eğitim ve disiplinden geçirilmemişlerdi. Bununla birlikte Alayların teşkilat yapısı da askeri disiplinin uygulanması engelliyordu. Bu durumda bu gayrinizami ve düzensiz birliklerin askeri disiplin için hareket etmesi beklenemez.

Alaylarından firar ederek cephe gerisindeki köylere dağılan gönüllüler, iaşelerini sağlamak ve ihtiyaçlarını gidermek adına köylünün elindeki mallara el koymakta, özellikle Rusların bölgeyi işgal etme ihtimalinin doğmasıyla ülke içine göç eden muhacir halkın geride bıraktıkları köy ve kasabalar bunlar tarafından talan ediliyordu.⁷² Özellikle bölgedeki Ermenilerin tehcir edilmesiyle bunların mülklerini müsadere, mallarını gasp ve talan etmek gibi haksız ve hukuksuz faaliyetler içinde bulunmuşlardır. Bu durum ülkede büyük bir güvenlik zafiyetinin doğmasına neden olmuştur.

67 Janet Klein, *a.g.e.*, s. 298; Fevzi Çakmak, *Büyük Harp'te Şark Cephesi Harekâtı*, s. 139; BDHTH, *Kafkas Ordusu, 3 ncü Ordu Harekâtı*, s. 591-592.

68 Burada Dersim Kürt aşiretleri bir istisna olarak değerlendirilebilir. Rus ordusunun bölgeyi işgal etmesiyle Dersim'deki Kürt aşiretler Ruslara meyletmiş de Osmanlı devlet adamlarının girişleri neticesinde Dersim aşiretleri de Osmanlı Devleti'nin yanında yer alarak Ruslara karşı savaşmışlardır. BOA, DH.ŞFR., K: 458, G: 118.

69 Bir dönem 3. Ordu kumandanlığı görevini yürüten Hasan İzzet Paşa dahi aşiret alaylarının çapulculuktan başka bir işe yaramadıklarını düşünüyordu. Hafız Hakkı Paşa, *a.g.e.*, s. 61.

70 *Bir Teğmenin Doğu Cephesi Günlüğü*, s. 31-32; BDHTH, *Kafkas Cephesi, 2 nci Ordu Harekâtı (1916-1918)*, s. 328; Süleyman İzzet Yeğinatı, *a.g.e.*, s. 42-43.

71 İ. Hakkı Sunata, *a.g.e.*, s. 413; Aziz Samih İlter, *a.g.e.*, s. 22.

72 BDHTH, *Kafkas Ordusu, 3 ncü Ordu Harekâtı*, s. 693.; Maurice Larcher, *Büyük Dünya Savaşı'nda Türk Cepheleeri- Kafkas Harekâtı*, (Çev. Can Kapyalı), İstanbul, 2010, s. 65; İ. Hakkı Sunata, *a.g.e.*, s. 481; Süleyman İzzet Yeğinatı, *a.g.e.*, s. 93.

Tüm bu olumsuzlukların temel nedenini, bu alaylara zamanında gerekli askeri eğitim ve disiplinin vermeyerek bunları ihmal edenlerde aramak gerekir. Nitekim bu alaylar, muharebeler esnasında ağır silahlardan başta olmak üzere her türlü silah, mühimmat ve teçhizattan yoksun olarak savaş zorunda kalmışlardır. Hatta bu alaylar, iâşe, giyim-kuşam, sağlık gibi en temel ihtiyaçlar bile yeterince karşılanamamıştır. Bu durumda üstün düşman kuvvetleri karşısında tutunamayan aşiret alayları, kısa sürede dağılmışlardır. Bu hususla ilgili olarak Binbaşı Mehmed Emin Bey şu değerlendirmede bulunmaktadır.

“Bu bedbaht süvari sınıfımızı seferberlikte pek yakından tetkik ettim ve aylarca içlerinde yaşadım. İşte bu görgünün bahş edebileceği hukuk ve salahiyetle derim ki pek namuslu, pek cesur ve fedakâr olan bu sınıf efradım yine vakt u zamaniyle düşünür ve yetiştirebilse idik harbi umumide Rusların Kazaklardan ettiği kadar ve belki daha fazla istifade edebilir idik. Maalesef ekmeden biçmek hülyasına kapıldık.”⁷³

1916 yılına gelindiğinde Tirebolu-Erzincan-Kığı hattının doğusunda kalan Türk toprakları Rus ordusu tarafından işgal edilmişti.⁷⁴ 3. Ordu'nun insan kaynağını oluşturan bölgenin büyük bölümünün eden çıkmasıyla ikmal eri temininde büyük sıkıntılar yaşandı. 3. Ordu'nun asker ihtiyacının karşılanamayacağını anlaşılmamasıyla 2. Ordu bölgeye intikal ettirildi. Bununla birlikte cephedeki insan gücünü arttırabilmek için alaylardaki gönüllü sayısı arttırılmaya çalışıldı. Bu amaçla başlangıçta yalnızca belli aşiretlerden yapılan gönüllü kabulü uygulaması bir kenara bırakılarak devlete bağlılıkları hususunda kuşku duyulanlar hariç, diğer tüm aşiretlerden gönüllü kabul edilmeye başlandı.⁷⁵

1916 yılı güzünden itibaren cepheye sükûnet başlamış olsa da gönüllü müfrezeler, bölge keşif ve gözetleme faaliyetlerine devam etmiş hatta zaman zaman Rus kuvvetlerine karşı saldırılarda bulunarak düşmanı yıpratmışlardır. Rusya'da baş gösteren ihtilal nedeniyle Rus ordusu, işgal ettiği topraklardan hızla çekilmeye başladı. Rusların boşalttığı topraklar Türk ordusu tarafından yeniden ele geçirildi. Bu süreçte Aşiret alaylarının orduya desteği devam etmiş ve bölgenin yeniden ele geçirilmesinde büyük hizmetleri olmuştur. Hatta bu alaylar, Türklerin İran Azerbaycan'ında Ermenilere karşı giriştikleri harekâtlarda da yer almışlardır. Bu muharebelerde 4. Kolordu bünyesinde bulunan 5. ve 12. Tümen bünyesinde orduya destek vermişlerdir.⁷⁶

Aşiret alaylarının ne zaman lağvedildiğine dair herhangi bir bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. Bu alaylar muhtemelen resmi olarak lağvedilme-

73 Binbaşı Mehmed Emin, *a.g.m.*, s. 37-38.

74 *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik “X uncu Cilt”*, Gnkur. Basımevi, Ankara, 1985, s. 314.

75 Mehmet Beşikçi, *a.g.e.*, s. 198.

76 E. Aysan, *Büyük Harpte İran Cephesi*, C. III, Askeri Matbaa, İstanbul, 1938, s. 116-17, 25.

miş, 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'yle Osmanlı ordusunun terhis edilmesiyle bu alaylar da kendiliğinden ortadan kalkmışlardır.

Sonuç

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yönetimi devralmasıyla Hamidiye Alaylarının teşkilat yapısında birtakım değişiklikler yapılarak ordunun aşiret alayları üzerindeki etkisi arttırılmaya çalışılmıştır. Buna rağmen bu alayların teşkilat yapısı ve işleyişinde büyük bir değişikliğe gidilmemiş ve bu alaylar Birinci Dünya Savaşı'nda orduya destek olmak üzere cepheye sürülmüşlerdir. Ancak İttihat ve Terakki yönetiminin bu alaylara ilişkin olumsuz bakışından olsa gerek, Aşiret Alayları askeri donanım, muharebe eğitimi ve disiplini açısından ihmal edilmişlerdir. Aşiret Alaylarının muharebelerdeki başarısızlığın temelinde bu ihmal edilmişlik bulunur. Oysa bu alaylara zamanında gereken askeri eğitim ve disiplin verilmiş ve bunlar, ağır silahlarla ve gerekli askeri teçhizatla donatılmış olsalardı tıpkı Rusların Kazak Süvarilerinden elde ettiği başarıyı Türkler de bu alaylardan elde edebilirdi. Ancak Aşiret Alaylarına gereken askeri eğitim ve disiplin kazandırılmadığı gibi muharebeler esnasında bu alaylar, silah ve mühimmat başta olmak üzere her türlü lojistik destekten mahrum bırakılmışlardır.

Bu eksikliklere rağmen Aşiret Alayları, Kafkas Cephesi'nde önemli görevler üstlenmişlerdir. Muharebeler esnasında Rus ordusunu oyalayarak orduya zaman kazandırılmış, zaman zaman da başarılı baskın ve saldırılarda bulunarak düşman kuvvetlerini yıpratmışlardır. Ayrıca bu alaylar, buldukları bölgelerde devlet otoritesini sağlamak ve iç tehditlere karşı caydırıcı bir güç olarak da kullanılmış ve bunda da nispeten başarılı olunmuştur. Özellikle Ermenilerin cephe gerisindeki isyan hareketlerinin büyümeden bastırılmasında bu alaylarının büyük katkıları olmuştur. Bununla birlikte bölgede devlet otoritesinin kaybolduğu dönemlerde bu alaylar sayesinde, bölgedeki diğer aşiretlerin devlet aleyhindeki faaliyetleri önlenmiştir.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri ve Osmanlıca Kaynaklar

BOA, BEO, K: 3938, G: 295302.

BOA, DH.ŞFR. K: 458, G: 118.

BOA, DH.ŞFR., K: 44, G: 24.

BOA, DH.ŞFR., K: 455, G: 108.

BOA, İ..HB., K: 140, G: 25.

BOA, İ..HB., K: 161, G: 58.

BOA, İ..HB., K: 164, G: 35.

DÜSTUR, "Aşiret Hafif Süvari Alayları Nizamnamesi", Tertip 2, C. 2, 649-665.

DÜSTUR, "Aşiret Süvari Alayları Hakkında Nizamname", Tertip 2, C. 4, 372-397.

MEHMED EMİN (Binbaşı), "Esfar-ı Osmaniye Tedkikâtından, 5,7 Konferans; Harbi Umumide 3. Erzurum Ordusunun Seferberlik ve Tecemmü İcmali", *Mecmua-i Askeri*, S. 42, Desaadet, Matbaa-i Askeriye, 1338.

Gaz

Akademik
Bakış

39

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

HİDAYET (Erkânı Harb Binbaşısı), “Harbi umumide Osmanlı Kafkas Cephesi Üçüncü Ordu”, *Mecmua-i Askeriye*, C. 1, Sayı 1, (1335), ss. 7-28.

Tetkik Eserler:

AYSAN, E. *Büyük Harpte İran Cephesi*, C. III, İstanbul: Askeri Matbaa, 1938.

BALKAN, Recep (Süvari Albay), *Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi'nde Sağ Kanat Harekâtı*, (Yay. Haz. Kerime Şahiner), Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2006.

BEŞİKÇİ, Mehmet, *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Seferberliği*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.

BİR TEĞMENİN DOĞU CEPHESİ GÜNLÜĞÜ, (Yay. Haz. Bahtiyar İstekli), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009.

BİRİNCİ DÜNYA HARBİNDE TÜRK HARBİ, *Kafkas Ordusu, 3 ncü Ordu Harekâtı*, C. 1, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1993.

ÇAKMAK, Fevzi (Mareşal), *Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi Harekâtı -1935 Yılında Harp Akademisinde Verilen Konferanslar-*, (Yay. Haz. Ahmet Tetik, Sema Kiper, Ayşe Seven, Serdar Demirtaş), Ankara: Genel Kurmay Basım Evi, 2005.

ÇAKMAK, Fevzi, *Büyük Harp'te Şark Cephesi Harekâtı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2011.

ÇALIŞLAR, İzzettin, *On Yıllık Savaş, Org. İzzettin Çalışlar'ın Not Defterlerinden Balkan, Birinci Dünya ve İstiklal Savaşları*, (Haz. İzzeddin Çalışlar), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

EKİNCİ, Mehmet Rezan, “1897 Tarihli Hamidiye Hafif Süvari Alayları Taksimatı”, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 9/2, (2017), ss. 703-724.

ETİ, Ali Rıza, *Bir Onbaşının Doğu Cephesi Günlüğü 1914-1915*, (Haz. Gönül Eti), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.

EVSİLE, Mehmet, “Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nde Aşiret Mensuplarından Oluşturulan Milis Birlikleri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 12/36, (1996). ss. 911-926.

GUZE (Alman Yarbay), *Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'ndeki Muharebeler*, (Çev. Yarbay Hakkı (Akoğuz), Ankara: Genelkurmay Askeri Tarihi ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 2007.

GÜNAY, S. Selçuk. “I. Dünya Harbi'nin Başlangıcında Rus Saldırısı Karşısında İhtiyat (Hamidiye) Süvari Alayları”, *Türkler*, 13, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2014. ss. 331-335.

HAFIZ HAKKI, *Hafız Hakkı Paşa'nın Sarıkamış Günlüğü*, (Yay. Haz: Murat Bardakçı) İstanbul: T.İ.B Kül. Yayınları, 2020.

İLTER, Aziz Samih, *Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi Hatıraları*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2007.

KAFKASYALI, Ali, “Karapapak Türkleri”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 48, (2012), ss. 269-304.

KLEİN, Janet, *Hamidiye Alayları, İmparatorluğun Sınır Boyları ve Kürt Aşiretleri*, (Çev. Renan Akman), İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.

KODAMAN, Bayram. “Hamidiye Hafif Süvari Alayları: II. Abdülhamid ve Doğu-Anadolu Aşiretleri”, İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, S. 32, (1979), ss. 427-481.

ÖZBAY, Kemal, *Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri*, C. I, İstanbul: Yörük Basımevi, 1976.

SAFİYYÜDDİN EFENDİ (Süvari Teğmen), *Süvari Teğmen Safiyyüddin Efendi'nin Çanakkale ve Kafkas Cephesi Harp Hatıraları*, (Yay. Haz. Eren Ergül), İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2019.

SUNATA, İ. Hakkı, *Gelibolu'da Kafkaslara I. Dünya Savaşı Anılarım*, (Yay. Haz. Kansu Şarman), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLER TARİHİ, Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik “X uncu Cilt”, Ankara: Gnkur. Basımevi, 1985.

SELAHATTİN (Yarbay), *Kafkas Cephesi'nde 10 ncu Kolordunun Birinci Dünya Savaşı'nın Başlangıcından Sarıkamış Muharebelerinin Sonuna Kadar Olan Harekâtı*, (Yay. Haz. Zekeriya Türkmen-Alev Keskin-Fatma İlhan), Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 2006.

YEĞİNATI, Süleyman İzzet, *Büyük Harbin Başında 2. İhtiyat ve Nizamiye Süvari Tümenleri ile Aras Cenup Müfrezesinin Muharebeleri*, İstanbul, 1939.

Extended Abstract

The Reserve (Tribal) Cavalry Regiments, which were composed of volunteer tribes in Eastern and Southeastern Anatolia, were based on the Hamidiye Regiments established during the reign of Sultan Abdulhamid II. Formed for the purpose of providing defense against Armenians in the Eastern and Southeastern Anatolia region and of providing border security against a possible Russian attack, these regiments were modelled on the practices of the Kazakh Regiments in Russia.

After the Committee of Union and Progress took over the administration, the organizational structure of the Hamidiye Regiments was rearranged to increase the influence of the army over the tribal regiments. Despite this, no major changes were made to the organizational structure and functioning of these regiments, and they were sent to the front line to support the army in World War I.

Likely due to the negative view that the Committee of Union and Progress had of these regiments, the tribal regiments did not receive sufficient military training and discipline and were weak in terms of the military equipment they had. However, although they were subject to this neglect before the war, these regiments were assigned to cover the Ottoman-Russian border and provide border security.

Deprived of battlefield training and military equipment, these regiments were unable to put up any resistance against the superior Russian forces and quickly dispersed. Thereupon, these regiments, which started to be supported with the heavy weapons of the Nizamiye (full-time soldiers) Cavalry Regiments, were able to gain time for the Ottoman army by stalling the Russian forces during the war. They also performed other important missions, like reconnaissance and surveillance activities and occasional raids and attacks, which proved successful in wearing out the enemy

In addition, these regiments were also used as a deterrent force against internal threats and as a means to shore up state authority in Eastern and Southeastern Anatolia, and they were relatively successful in this. During World War I, these regiments made great contributions to suppress rebellion movements of the Armenians behind the front line before they grew out of control. Thanks to these regiments, the operations of other tribes in the region against the state were prevented.